

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського
Інститут педагогіки НАПН України, відділ навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет Харбінський інженерний університет (Китай)
Кіонгінський національний педагогічний університет, м. Інчхон, Республіка Корея
Русенський університет імені Ангела Канчева, Болгарія
Шуменський університет імені Єпископа Костянтина Преславського, Болгарія
Кагульський державний університет імені Богдана Петричейку Хашдеу, Молдова
Тараклійський державний університет імені Григорія Цамблака, Молдова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю
Університету Ушинського

(6 червня 2022 року, м. Одеса)

rokiv «Dytyna» [Educational program for children from two to seven years «Child»] / scientific manager of the project V. O. Ognevyyuk. K. : Kyiv University named after V. Grinchenko. Kyiv: Kyiv, Univ. V. Hrinchenko. 440 p.

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Просенюк Анжела Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» (Україна)

Анотація. Робота присвячена вивченню та аналізу особливостей оптимізації здобувачів вищої освіти до умов навчання, ефективність якого залежить не тільки від технічної організації освітнього процесу, але й від створення особливого комунікативно-особистісного середовища, в якому формується взаємодія між здобувачами вищої освіти, викладачами та іншими суб'єктами освітнього процесу, від можливостей адаптації до навчання в умовах надзвичайної ситуації.

Ключові слова: освітнє середовище, тривожність, стресостійкість, дистанційне навчання, надзвичайні ситуації.

OPTIMIZATION OF FUTURE SPECIALISTS IN PRESCHOOL EDUCATION IN AN EMERGENCY SITUATION

Prosenyuk Angela, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky" (Ukraine)

Abstract. The work is devoted to the study and analysis of the features of optimization of higher education students to the learning environment, the effectiveness of which depends not only on the technical organization of the educational process, but also on creating a special communicative and personal environment process, from the possibility of adaptation to learning in an emergency.

Key words: educational environment, anxiety, stress resistance, distance learning, emergency.

Актуальність нових досліджень в царині освіти зумовлена зростанням вимог до професіоналізму та підготовки майбутніх вихователів, для яких вельми значущим є вивчення ситуацій, явищ, подій, у яких доводиться виконувати свій професійний обов'язок. У цій соціально-педагогічній парадигмі гостро постає питання формування особистості здобувача вищої освіти та особливості його психоемоційної сфери. Ця проблема є актуальною у будь-якій соціальній ситуації, а в умовах низки надзвичайних ситуацій техногенного та антропогенного походження (пандемія та пов'язане з нею збільшення соціальної дистанції, воєнна агресія на території нашої країни, ядерний шантаж, збільшення людських жертв) загострюється якнайбільше.

Сучасні виклики суспільства, трансформації вищої школи та її перехід на дистанційну або змішану форму навчання потребують активного пошуку нових форм та методів навчання, їхньої спрямованості на вдосконалення та модернізацію традиційного освітнього процесу.

Сьогодні професійна підготовка здобувачів вищої освіти в галузі педагогіки не має зводитися лише до засвоєння основних професійних компетентностей. Йдеться про організацію такого освітнього простору, основною метою якого є формування активної, адаптивної, стресостійкої та психологічно збалансованої особистості освітянина, здатної до успішного функціонування у постійно змінюваних умовах, невизначених ситуаціях сучасного життя. Однак ефективність усіх цих процесів багато в чому залежить від комунікативного та

References:

1. Varsar, T. Distance education in modern educational activities. Ukrainian studies. 2005. №1. Pp. 11-16.
2. Gerasimenko, I.V. Creation a training course in the e-learning system based on Moodle. Pedagogical almanac: collection of scientific works. Editor board. V.V. Kuzmenko and others. Kherson: "Kherson Academy of Continuing Education". 2012. №16. Pp.109-115.
3. Distance learning technology: Tutorial / Editor board V. U. Bukova and V. M. Kuharenko. Kuiv: Milenium. 2008. 235 p.
4. Taylor, J. Fifth Generation Distance Education. Higher education. Report No. 40. 2001. Pp.1 - 8.

СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДОВКІЛЛЯМ

Руденко Юлія Анатоліївна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

Станіслава Діхтяренко, здобувачка факультету дошкільної педагогіки та психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

Анотація. У статті розглянуто середовищний підхід у підготовці майбутніх вихователів до ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям.

Ключові слова: майбутні вихователі, середовищний підхід, довкілля, діти дошкільного віку, підготовка.

ENVIRONMENTAL APPROACH IN PREPARING FUTURE EDUCATORS TO ACQUIRE PRESCHOOL CHILDREN WITH THE ENVIRONMENT

Stanislava Dikhtyarenko, candidate of the Faculty of Preschool Pedagogy and Psychology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky», Odesa, Ukraine

Rudenko Yulia Anatolievna, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Preschool Education, the State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky, Odesa, Ukraine

Abstract. The article considers the environmental approach in the preparation of future educators to acquaint preschool children with the environment.

Key words: future educators, environmental approach, environment, preschool children, training.

Вступ. У сучасній дошкільній освіті наявні запити суспільства щодо змін у матеріальному та духовному житті у взаємозв'язку людини з довкіллям. Відповідно до нової редакції Базового компонента дошкільної освіти передбачається досягнення єдиної ключової мети – забезпечення повноцінного та щасливого проживання дитиною дошкільного дитинства, підтримання та створення сприятливих умов у безпечному середовищі – природному, предметному та соціальному оточенні. Результатом чого має стати набуття дитиною дошкільної зрілості та психічного розвитку особистості.

У статті визначено середовищний підхід як один із провідних компонентів підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей середовищного підходу в підготовці майбутніх вихователів до знайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям.

Сучасний науковий дискурс позиціонує дослідження широкого кола науковців, у працях яких висвітлено різні аспекти середовищного підходу та його проблематики, а саме: організація середовища (А. Баль); зв'язок середовища і людини (В. Кириченко); інноваційне середовище (В. Мелешко); компетентнісний підхід (А. Богуш, Н. Бібік, О. Савченко та ін); предметне середовище (С. Новосьолова, С. Смолюк та ін), соціальне середовище (Л. Березовська, К. Крутий та ін); мовленнєве середовище (А. Богуш, Н. Гавриш та інші). Вчені приділяють значну увагу середовищному підходу, зокрема, в системі дошкільної освіти.

Так, В. Мелешко у своїх працях стверджує, що середовищний підхід є тим поштовхом, який стимулює до відкриття певного продукту чи знаходження чогось нового. Майбутні вихователі повинні будуть забезпечити сучасне освітнє середовище інноваційними методиками і технологіями, під впливом яких буде відбуватися активний процес навчання, розвитку та виховання дітей [9, с. 24-27].

А. Богуш характеризує діяльність як активну взаємодію з довкіллям, у процесі якої дитина виступає як суб'єкт активного впливу на об'єкт, і задовольняє свої потреби [3, с.30].

За К. Крутиї одним із провідних методологічних підходів у системі дошкільної освіти є середовищний, який занурює дитину в активну з ним взаємодію. Дитина залучається до дослідів з предметами і об'єктами в предметному довкіллі, що сприяє розвитку у неї вмінь і навичок роботи в предметному просторі [7, с.237]. Крім того, дитина засвоює соціальні вміння і навички взаємодії з іншими учасниками соціального середовища.

Розглянемо сутність поняття «середовище», яке визначається як «сукупність природних умов, у яких відбувається життєдіяльність будь-якого організму» [4, с. 1116].

За А. Богуш, середовище - це «сукупність умов, що оточують людину та взаємодіють з нею як з організмом і особистістю. Середовище може бути найближчим (родина, сім'я, родичі, друзі), далеким (суспільний устрій), зовнішнє, внутрішнє, пасивне, активне, актуальне, розвивальне» [3, с.12].

На нашу думку, середовище – це сукупність природних або соціальних умов, у яких протікає життєдіяльність будь-якого організму.

Розглянемо поняття «середовищний підхід» як засіб, що дозволяє педагогам виступати у якості дослідників, групуватись у колективи, що працюють за однією логікою, розмовляють однією професійною мовою [9, с. 25]; «особливий спосіб пізнання і розвитку особистості дитини, система взаємодії із середовищем, яка перетворює його на засіб діагностики, проектування і продукування виховного результату» [2, с.157]; «верховодство, яке протікає під впливом окремого середовища, що передбачає повний контроль та перевірку процесу розвитку й становлення особистості. Автор розкриває й основні його складники: серцевина простору; осередок умов середовища; компоненти середовища; індивідууми; інструмент існування; функції» [8, с.12].

В. Желанова розуміє середовищний підхід як «стратегію управління в процесі професійно-особистісного формування майбутнього педагога шляхом створення певного середовища» [6, с.101].

Отже, середовищний підхід – це система, під впливом якої дитина навчається активно взаємодіяти в будь-якому соціальному просторі, засвоювати його соціальну культуру, що сприяє формуванню соціально-мовленнєвої особистості.

З'ясуємо поняття «предметне середовище». Предметне середовище - «це організована певним чином єдність продуктів, що виробляються суспільством промисловими та іншими способами і забезпечують діяльність людини в побуті і на виробництві» [4, с.1124]; «система матеріальних об'єктів діяльності дитини, що функціонально моделює зміст її життєдіяльності» [7, с.237].

Отже, під предметним середовищем будемо розуміти матеріальний комплекс групової кімнати і ЗДО як-от: сюжетні картинки, дидактичні ігри, іграшки, методичні посібники, плакати, альбоми, картини, різноманітний розвивальний матеріал, який стимулює процес розвитку особистості.

З'ясуємо сутність поняття «соціальне середовище».

Соціальне середовище - це «середовище, що охоплює предмети, речі, знаки, образи, відносини, у яких кристалізується, відображається і відтворюється культура й індивідуальний досвід дитини» [7, с.238]; «система взаємовідносин, що склалась у суспільстві, в конкретному соціумі» [3, с.12]; «всю інформацію про світ соціуму, його функції, ознаки та характеристики, першими розкривають дитині батьки, у процесі розмови, діалогу чи взагалі на прогулянках» [5, с.4]; «матеріальні і духовні умови існування і життєдіяльності дитини. Середовище може бути стихійним і організованим, близьким і далеким, пасивним і активно-стимульованим, гальмівним і розвивальним, внутрішнім і зовнішнім [3, с.77].

Отже, соціальне середовище – це ядро соціуму, що передбачає передавання культурно-спадкових знань, звичаїв, традицій, у процесі обміну думками, та сприяє прийняттю індивіда в соціальну дійсність.

З'ясуємо сутність поняття «мовленнєве середовище». Одним із видів соціального середовища є мовленнєве середовище, яке вчені (А. Богуш, К. Крутій та інші) розглядають, як «сукупність сімейних, побутових, соціально-педагогічних, неорганізованих і цілеспрямованих умов спілкування дитини в системах «дорослий (батьки, родичі, вихователь, учитель) – дитина», «дитина – дорослий», «дитина – дитина» [3, с.84]; «мовлення людей, які оточують дитину і тексти прочитаних книг» [7, с.237].

Отже, під мовленнєвим середовищем, розуміємо, мовленнєвий простір, який вміщує великий спектр звуків, слів, висловлювань, під впливом яких відбувається комунікативна взаємодія дитини та дорослого внаслідок відкриття світу довкілля.

З'ясуємо сутність поняття «довкілля».

Під поняттям «довкілля», вчені розуміють, «оточення, довколишній світ, простір, обшар, середовище» [2, с.156]; «життєвий світ, що оточує дитину, в якому вона живе з перших днів свого життя, який вона пізнає і який дає їй можливість формувати образ свого «Я», себе як особистість» (А. Богуш, Н. Гавриш) [3, с.11].

Погоджуючись з цією думкою, К. Крутій наголошує, що весь процес ухвалення дитини у світ довкілля та його сприйняття, неможливий без спостереження за ним. Застосування різноманітних дослідів, розглядання всіх об'єктів, стеження за їх існуванням, відчуття та розуміння їх ролі, призводить до глибокого їх пізнання. Ці методи слугують ефективним прикладом для включення дітей у довкілля та виховання поваги до всього живого. Натомість усі ці знання можна здобути лише за допомогою соціальних функцій, різних видів і засобів комунікативної діяльності, що слугують способом підтримання контакту між оточуючими та встановлення між ними постійних мовленнєвих зв'язків [6, с.111].

Отже, довкілля – це життєве середовище, в якому відбувається взаємозв'язок між природою та соціумом, у якому дитина вивчає, досліджує, пізнає все живе і неживе та перебуває в ньому весь свій час.

Започатковуючи дослідження, було проведено анкетування вихователів закладів дошкільної освіти і студентів бакалаврату. В анкетуванні брали участь 25 вихователів закладів дошкільної освіти Одеської області і 30 студентів Університету Ушинського м. Одеса.

Розглянемо докладніше виявлені результати.

На запитання «Чи потрібно залучати дітей до взаємодії із довкіллям? Як воно може вплинути на дитячий організм?» відповіді вихователів були такими: 80% вихователів «так, звичайно потрібно. В результаті дитина навчиться самостійно міркувати, висловлювати власну думку»; 50% студентів відповіли: «так, потрібно, дитина тоді зможе краще пізнавати природу».

На наступне запитання «Як ви розумієте поняття «середовище»? вихователі відповіли: «оточення, в якому дитина живе, займається, успішно розвивається та взаємодіє під впливом

різних чинників та явищ» 40% вихователів; отримали таку відповідь студентів: «це все, що нас оточує» 20% студентів.

На запитання, «Поясніть термін «предметне середовище» було отримано такі відповіді: «комплекс різноманітних матеріалів, до якого входять: посібники, альбоми, картини, дидактичні ігри, іграшки тощо» 60% вихователів; «предмети з якими дитина взаємодіє» 15% студентів.

На запитання «Яку роль відіграє середовищний підхід в ознайомленні дітей з довкіллям?» відповіді були різні: «середовищний підхід дає можливість дітям не тільки пізнавати світ, але й налагоджувати стосунки із оточуючими» 45% вихователів; «діти взаємодіють з природою, вчать її оберігати» 10% студентів.

На запитання «Яким чином відбувається ознайомлення дітей із довкіллям у ЗДО?» були отримані такі відповіді: «на заняттях, за допомогою методичних посібників, наочних, словесних та практичних методів, проводимо різні досліді, екскурсії» (65%) вихователів; «на прогулянках, під час дидактичних ігор» (25%) студентів.

У процесі анкетування з'ясувалось, що не всі вихователі (40%) і студенти (20%) розуміють поняття «середовище, середовищний підхід» у вихованні дітей дошкільного віку.

Нами було розроблено методика експериментальної роботи зі студентами. Надалі результати будуть представлені в наступних публікаціях.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Т. О. Піроженко., О. М. Байер., О. К. Безсонова. Київ: Вид-во МОН України, 2021. 37 с.
2. Баль А. Середовищний підхід у вихованні особистості. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 50. 2014. С. 156-167.
3. Богущ А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. К.: Видавничий Дім «Слово». 2008. 408 с.
4. Бусел Т. В. Великий глумачний словник сучасної української мови. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2012. 1440 с.
5. Григоренко Г., К. Крутій, А. Курінна. Предметно-розвивальне середовище як компонент єдиного освітнього простору. Дитячий садок, 2010. №42(570). С. 4.
6. Желанова В. В. Середовищний підхід у вищій освіті: сутність та логіка реалізації. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання. Житомир: Вид-во Рута 2016. С.98
7. Крутій К. Л., О. О. Фунтікова. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв. Запоріжжя: ТОВ «ЛПРС» ЛТД, 2010. 324 с.
8. Мануйлов Ю. С. Средовой подход в воспитании. Педагогика. 2007. №7. С. 36-41.
9. Мелешко В. Середовищний підхід: досвід експериментальної роботи у сільській школі. Рідна школа. 2008. №1/2. С. 24-27.

References:

1. Basic component of preschool education. T. O. Pirozhenko., O. M. Bayer., O. K. Bezsonova. (2021). Kyiv: Publishing House of the Ministry of Education and Science of Ukraine. 37 p.
2. Ball, A. (2014). Environmental approach in the education of personality. Psychological and pedagogical problems of rural school. Issue 50. Pp. 156-167.
3. Bogush, A. N. Gavrish. (2008). Methods of acquainting children with the environment in preschool education. K.: Publishing House «Word». 408 p.
4. Busel, T.V. (2012). Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language. K.; Iren: WTF «Perun». 1440 p.
5. Grigorenko, G., K. Krutiy, A. Kurinna. (2010). Subject-development environment as a component of a single educational space. Kindergarten. P.4

6. Zhelanova, V. V. (2016). Environmental approach in higher education: the essence and logic of implementation. Theory and practice of professional skills in the context of purposeful learning. Zhytomyr: Ruta Publishing House. P.98.

7. Kruti, K.L., O.O. Funtikova. (2010). Preschool education: reference dictionary: more than 1000 terms, concepts and titles. Zaporozhye: LLC «LIPS» LTD. 324 p.

8. Manuilov Yu. S. (2007). Environmental approach in education. Pedagogy. PP.36-41

9. Meleshko, V. (2008). Environmental approach: the experience of experimental work in a rural school. Native school. №1/2. Pp. 24-27.

ВИКОРИСТАННЯ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Галина Русин, доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна

Анотація. У статті розглянуто використання етнопедагогічного досвіду навчання і виховання в сучасній системі освіти та формування етнопедагогічної компетентності майбутніх учителів сучасної української школи.

Ключові слова: професіоналізм учителя, етнопедагогічна компетентність, професійна компетентність, майбутній учитель.

USE OF ETHNOPEDAGOGICAL EXPERIENCE OF TEACHING AND EDUCATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM

Halyna Rusyn, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy
of Primary Education,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract. The article considers the use of ethnopedagogical experience of teaching and education in the modern system of education and the formation of ethnopedagogical competence of future teachers of modern Ukrainian school.

Key words: teacher professionalism, ethnopedagogical competence, professional competence, future primary school teacher.

Актуальність дослідження. Інтенсивні інтеграційні та глобалізаційні процеси, стрімкий прогрес науки і техніки, трансформація постіндустріальної суспільної парадигми в інформаційну як провідну тенденцію розвитку сучасного суспільства зумовлюють необхідність кардинальних змін у підготовці майбутнього фахівця початкової освіти. Професіоналізм та педагогічна майстерність – це основна вимога сучасної української школи.

Поняття “професіоналізм учителя” не знаходимо в довідково - енциклопедичній та науково-дослідницькій літературі. Натомість маємо констатувати, що точного, конкретного визначення цього терміна немає. Тому ми посилаємося на дослідження проф. С. Вітвицької, яка тлумачить професіоналізм як інтегровану якість, що передбачає високий рівень продуктивності праці і є результатом довготривалої педагогічної діяльності [1, с.105]. Професіоналізм у педагогіці зводиться до здатності передбачати перебіг педагогічних процесів, їх наслідки, ураховуючи вплив багатьох обставин, умов та конкретних чинників. Отже, професіоналізм — це вміння мислити і діяти професійно [2, с.87].

Професіоналізм учителя слід розглядати як соціально-педагогічне явище і як персоналізований психолого-педагогічний феномен. Згідно із твердженням Н. Гузій, поняття